

גנזי המלך

קובץ שבועי בעניני יהדות מהוצאת **ארבע כנפות** 241

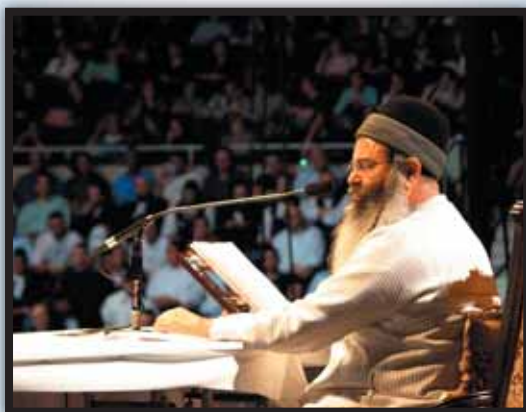
להזמנת עלונים ולפרסום טל: 03-6762226 מופץ בכל הארץ ב-40,000 עותקים

פֶּקֶד עֲוֹן אֲבֹת עַל בְּנֵים עַל שְׁלִשִׁים וְעַל רַבְעִים לְשִׁנְאֵי

מידת הרחמים עלינו התגלגלי

מתוך הרצאתו של הרב אמנון יצחק שליט"א
ב'נאסאו קוליסאום' 'ניו יורק'

כשהבכורים שלהם מתו ואילו אתה ישראל **"בני בכרי"** (שמות' ד) נצלתם כאשר הייתם חיבים כליה. וכן אמר יחזקאל הנביא: **"ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים"** (כח). ורש"י מסביר: שהם שמונים אחוז מרשעי ישראל שמתו בשלשת ימי האפילה. והוא, לפי שהיתה גזירת כליה והקב"ה המיר אותה כדי שחלילה לישראל לא יאבדו כולם, ע"י פדיון בכוריהם של מצרים. כיון שהדין מתוח בעולם, אינו רוצה להתבטל חנם ותובע את

בפרשת השבוע נאמר: **"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ קָל קָנָא פֶּקֶד עֲוֹן אֲבֹת עַל בְּנֵים עַל שְׁלִשִׁים וְעַל רַבְעִים לְשִׁנְאֵי"** (שמות' כ). עוד נאמר: **"לֹא יִנְקָה ה' אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשִׁנְאֵי"** (שם). אנו למדים מכך כמה חמור עונשם של עוברי עבירות, הקב"ה פוקד את עונש העון אפילו **"עַל שְׁלִשִׁים וְעַל רַבְעִים"** על דור שלישי ורביעי! עד כדי כך היא חומרת העון שאין מספיק בכדי ליפרע ממנו את העון, עד בצוע עונש גדול כל כך. והקב"ה אומר לנו: **"כִּי לֹא יִנְקָה ה' אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשִׁנְאֵי"**, אין ויתורים! ואמרו חז"ל: **"כל האומר הקב"ה ותרן יותרו מעיר"** (חולין' צב). נמצא אם כך, שאדם שחוטא נגזרים עליו עונשים קשים ומרים ואיך יוכל על ידי התשובה לינצל מהעונשים הללו?!

התגשמותו ולא יבוא על ספוקו עד שיתנו לו במקום עם ישראל חלופה, כי הכליה מוכרחת לבוא. והקב"ה פודה את ישראל ושופך את חמתו על מצרים ואדום. ואמרו חז"ל: **"אמר רבי אלעזר בר אבינא: אין פורענות באה לעולם, אלא בשביל ישראל. שנאמר: "הִכַּרְתִּי גוֹיִם נְשָׂמוֹ פְּנוּתָם הַחֲרַבְתִּי חוּצוֹתָם"** (צפניה' ג). וכתב: **"אֲמַרְתִּי אַךְ תִּירָאִי אוֹתִי תִקְחִי מוֹסָר"** (יבמות' סג).

ולהעבירה להתקיים על אומות העולם ובוזה הוא משקיט ומרגיע את מידת הדין, שנתמלאת תביעתה למיצוי הדין. כי כך היא המידה, שמידת הדין לעולם אינה מוותרת על כל מה שנפל כבר בחלקה והיא רוצה תמורה וחליפין עד מילוי ומיצוי הדין.

לכן כשעם ישראל רואה את הדינים שבאים על אומות העולם, הוא צריך להודות לקב"ה על רחמיו הגדולים, שכן פעמים רבות אותם דינים היו צריכים לבוא על עם ישראל חס ושלום ועלינו להודות להשי"ת על רחמיו המרובים שהסיר מעמנו את כל המחלות והפגעים הרעים האלה.

על כך אמר 'ישעיה' הנביא: **"כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַךָ נְתַתִּי כְּפָרָה מִצְרִים כּוֹשׁ וּסְכָא תַחְתִּיךָ: מֵאֲשֶׁר יִקְרַתְּ כְעֵינִי נִכְבְּדַתְּ וְאֲנִי אֶהְיֶה וְאַתָּן אֲדָם תַּחְתִּיךָ וְלֹאֲמִים תַּחַת נַפְשֶׁךָ"** (מג' ג). המצרים, היו לעם ישראל לפידיון הפסוק אומר: **"וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל חַלְי וְכָל מַדּוּי מִצְרִים הֲרַעִים אֲשֶׁר יִדְעַתְּ לֹא יִשְׁיָמֶם בְּךָ וְנִתְּנָם בְּכָל שְׁנָאִיךָ"** (דברים' ז טו). אין הכתוב אומר: **"לֹא יִשְׁיָמֶם בְּךָ שְׁנָאִיךָ"**. לפי שכשמידת הדין שולטת בעולם היא אינה שוקטת עד שיבא הדין לידי מיצויו וכל זמן שלא נתמצה הדין לגמרי בפועל, מידת הדין לא קבלה את חלקה הראוי לה והיא עומדת ומקטרגת ותובעת את התגשמותו של בצוע הדין באופן מעשי בעולם.

ונביא לכך כמה וכמה דוגמאות מדברי חז"ל הקדושים; בעקירת יצחק מצינו שנאמר לאברהם אבינו: **"הִנֵּה אֵיל אַחַר נֶאֱחַז בְּסִכְךָ בְּקֶרְנֶיךָ"** (בראשית' כב). למה צריך את האיל? הרי הדבר היה לצורך הנסיון של **"וְהִעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה"** (בראשית' כב) ואחרי שעמד בנסיון בעוז ובגבורה והתגלתה מסירות נפשו לה' נסתיים הנסיון. ומה צורך עוד בקרבן?

גנזי המלך דברים הטעונים גניזה המלך דברים הטעונים גניזה

המשך מעמ' 1 >>>

אלא הטעם הוא כמו שנתבאר; כיון שמידת הדין לא סותמת את פיה והיא רוצה את חלקה וכיון שהיא התכוננה לכך שמגיע לה קרבן, היה צריך לפייס אותה, לשחד אותה ולתת לה איל במקום יצחק אבינו. וכמו שמצינו בשעיר המשתלח ביום הכפורים שגם הוא שוחד ותמורה לשטן, שלא יקטרג על עם ישראל, לכן תמיד צריך להביא מישהו חליפתו.

כמו כן מצינו; 'כשעברו ישראל את הים היו ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה, אמרו: "כשם שאנו עולים מצד זה, כך מצרים עולים מצד אחר"... אמר לו הקב"ה לשר של ים: "פלוט אותם ליבשה". אמר לפניו: "רבשע כלום יש עבד שרבו נותן לו מתנה וחוזר ונוטלה הימנו"? אמר לו: "אני אתן לך אחד ומחצה שבהם" ' (ילקוט שמעוני 'שופטים' ה ג).

כלומר: אני אתן לך פעם וחצי יותר מהם. לכן בפרעה כתוב: **"שש מאות רכב פחור"** ('שמות' יד) טבעו בים סוף. ובספרא כתוב: **"תשע מאות רכב פרזל"** ('שופטים' ד) נגרפו בנחל קישון. זו היא התמורה שקבל הים כלפי אלה שהיו בים סוף. שוב אנו רואים איך שמידת הדין תובעת את שלה ומבקשת תמורת הנידונים, להחליפם באחרים.

בגזירת עשרת הרוגי מלכות; 'טָהַר רַבִּי יִשְׁמְעֵאל עֲצָמוֹ וְהִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּסֻלּוּדִים. וְעָלָה לְמְרוֹם... וּשְׁנַיִם מֵהֶם הוֹצִיאוּ תַחְלָה שְׁהֵם גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יִשְׁמְעֵאל כִּהֵן גְּדוּל וְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל נָשִׂיא יִשְׂרָאֵל... שְׂרָפִי מַעְלָה צָעְקוּ בְּמִרְה: "זו תוֹרָה זוֹ שְׂכָרָה"... עֲנָתָה בַת קוֹל מְשֻׁמִּים: "אִם אֲשַׁמַּע קוֹל אַחַר אֲהַפֵּךְ אֶת הָעוֹלָם לְמִים. לְתַהוּ וְבָהוּ אֲשִׁית הַרְדּוּמִים. גְּזֵרָה הִיא מִלְפָּנֵי קְבֻלָּה מְשַׁעֲשְׂעֵי דַת יוֹמִים" ' (מתוך סדר ה'עבודה' ל'יום הכפורים'). זאת אומרת שיש גזירת כליה על העולם כולו להופכו לתוהו ובוהו ואם עשרת הרוגי מלכות יקבלו על עצמם את הגזירה, לא תבוא

הכליה על העולם! מסירות הנפש של עשרת הרוגי המלכות, תחליף את הגזירה של ההשמדה והחרבן של העולם, שכן מידת הדין תובעת בכל החומרה ואינה מוותרת.

הגמרא מספרת: שרבי אלעזר נכנס לבית הכסא ובא גוי רומאי אחד והעמיד אותו מכסאו, כשיצא רבי אלעזר ונכנס הגוי במקומו בא נחש והכיש את הרומאי. קרא עליו רבי אלעזר את הפסוק: **"וְאַתָּן אֲדָם תַּחֲתֶיךָ"** כלומר: במקומך ('ברכות' סב:). מידת הדין היתה מתוחה על רבי אלעזר, אבל זכות עמדה לו שהעבירו זאת ממנו וכל זאת בתנאי שיבוא אדם אחר תחתיו, שהוא יהא חליפתו ותמורתו. וכך העבירו את הדין מרבי אלעזר ונתנו אותו על הרומאי, כי הגזירה צריכה להתקיים מכל מקום.

בגמרא במסכת 'מועד קטן' (כה:): מובא מעשה: ברבי חנין שלא היו לו בנים, הפציר רבי חנין בתפילה לקבל בנים, נשמעה תפילתו וזכה לבן, ביום שבקש לימול את בנו מת רבי חנין, פתח עליו השטן ואמר: **"שמחה לתוגה נהפכה, ששון ויגון נדבקו, בעת שמחתו נאנח, בעת חנינתו (של הילד) אבד חנינו"** - האב. וקראו לו חנן על שמו. פירוש הדבר: שהטעם שלא היו לו רבי חנין ילדים, לפי שנגזרה עליו מיתה וכיון שמי שאין לו בנים חשוב כמת נתקיימה הגזירה בצורה זו. ולפי שהרבה בתפילה לא חזרה ריקם, אבל מיד כשנולד לו הבן ושוב אינו חשוב כמת, הגזירה חזרה עליו והוא היה צריך למות. כי מידת הדין לא שותקת והיא מבקשת תמורה.

מי אנוש שיכול לחקור את סודות הבריאה ואת טוב טעמו והנהגתו של הקב"ה עם ברואיו יצירי כפיו. לפעמים מה שאנו חושבים לשמחה עלול להפוך לתוגה, לפעמים מה שאנו חושבים כתוגה הוא אשר גורם לשמחה ועל האדם לבחור תמיד בגזירת ה' באהבה. וכמו שאמר הכתוב: **"וּבְחַרְרוּ בְּאִשֶּׁר חִפְצָתִי"** ('ישעיה'

נו ד). כלומר: תמיד צריך האדם לבחור במה שה' חפץ לעשות עמו.

דוד המלך אומר ב'תהילים': **"אֲרוּמְמֶךָ ה' כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׁמַּחְתָּ אִיכִי לִי"** (ל ב). אומר על זה מרן ה'חפץ חיים' זצוק"ל: לפעמים נגזר על אדם גזירה שימות עבור חטא שחטא והקב"ה מחליף את ענשו בזה שיהיה עני, כי העני חשוב כמת. זה מה שאמר דוד: מודה אני לקב"ה, **"כִּי דִלִּיתָנִי"** כלומר: על שעשית אותי דל ועני והצלת אותי על ידי זה ממות. **"וְלֹא שִׁמַּחְתָּ אִיכִי לִי"** - לא שימחת את מלאך המות שהיה לוקח אותי.

בספר 'תומר דבורה' לרבי משה קורדובירו כתוב: שמצא תרופה לבטול גזירה רעה של מות, אם אדם יסתגף בבזיון שבני האדם מבזים ומחרפים אותו וישמח בעלבונות שיבואו עליו, יתבטלו ממנו הגזירות הרעות, במקום שימות הוא, או בניו. ויכוון בתפילה לבטל את כל הגזירות ולהמתיק את הדינים, על ידי שיחליף אותם על עצים ואבנים, או להעבירם על שונאי ישראל.

כיון שכך, יש עלינו להכיר את חסדי הבורא יתברך, שפודה את האדם מעונשים קשים ומרים ואפילו ממות, ע"י חליפין שמקבל על עצמו את גזירת הבורא בעניות, או שמוותר על רצונותיו ועל מותרות החיים, או שיקבל תוכחת חבריו ורבותיו ושיהיה מן הנעלבים ואינם משיבים ויהיה לו כפרה ותמורה על הגזירות הרעות.

מסקנת הדברים: האדם יכול לזכות על ידי תשובה ומעשים טובים להסיר מעליו את כל חטאיו ועונותיו וממילא אף אם נגזר עליו עונש על חטאיו, מחליפים ומעבירים ממנו את דינו ומבצעים את קיום העונש בשונאי ישראל וקל וחומר בן בנו של קל וחומר כשעם ישראל כולו יזכו לעשות תשובה, כוס החימה והתרעלה שהיתה אמורה לבוא עליהם תבוא על ראשי שונאיהם, על אחמדינג'אד וחבריו. ויהי רצון שנזכה לכך במהרה בימינו, אמן כ"ר. ■

הרב זכריה יצחק שליט"א
קריאה בתימנית של פרשיות התורה בנוסח שאמי ובלדי
 זיתן להשיג במשרדי ישופר, מתתיהו 10, בני ברק 03-6777779
 www.zevira.com

הלכה

הכנות לשבת

ההלכות שלפנינו מבוססות על דברי השו"ע וה'משנה ברורה' (או"ח רנ) ונהגות בכל העדות ללא חלוק

ה. ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו, בשביל לענג את השבת.
ו. טוב לומר על כל דבר שקונה "זהו לכבוד שבת קדש" כי הדבור פועל הרבה בקדושה.
ז. מצוה לטעום מכל התבשילים, כדי לתקנם יפה כראוי ורמז לזה: "טועמיה חיים זכו" (מתוך תפלת 'מוסף' של שבת). ■

חמישי, כדי שיספיק כל ההכנות בזמן.
ג. הזמן הראוי לכך הוא מיד אחרי התפילה, אבל אם יש לו למוד בחבורה, או שעור קבוע אחרי התפילה, יכין צרכי שבת מיד לאחר השעור והלמוד.
ד. אפילו אם יש לו משרתים ועוזרים רבים, ישתדל להכין בעצמו איזה דבר לצורך השבת, שמצוה בו יותר מבשלוחו.

א. יש להשכים ביום ששי בבקר להכין צרכי שבת ונלמד מהכתוב: "וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר יִבְיֹאוּ" ('שמות' טז). והבאת המן היתה מוקדם בבקר ככתוב: "וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר" (שם).
ב. עדיף לקנות צרכי שבת ביום ששי, מאשר להקדים לקנותם ביום חמישי, לפי שאינו ניכר שקונה לכבוד שבת. אבל בימי ששי הקצרים טוב להקדים לקנות ביום

דברי הגדה

היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה נאה אומר: "זו לשבת!" מצא אחרת נאה הימנה, מניח את השניה ואוכל את הראשונה. נמצא שהיה אוכל את הראשונה כדי שתהא היפה יותר נאכלת בשבת, א"כ אכילת הראשונה היתה גם כן לכבוד שבת. ■

גדיל פתילתא (גודל ומתקן את פתילות הנר). רב חסדא, פרים סילקא (חותך את הסלק). רבה ורב יוסף, מצלחי ציבי (חותכים את העצים). רבי זירא, מצתת צתותי (מצית האור).
הגמרא במסכת 'ביצה' (טז). מביאה: 'אמרו עליו על שמאי הזקן; כל ימיו

הגמרא במסכת 'שבת' (קיט). מביאה: שגדולי האמוראים היו טורחים בעצמם בעשיית מלאכות שונות לכבוד שבת קדש, 'רב ספרא, מחריך רישא (חורך ראש הבהמה). רבא, מלח שיבוטא (מולח את הדג). רב הונא, מדליק שרגי (מדליק הנרות). רב פפא,

הנהגות הצדיקים

שב מתפילת שחרית, תערכי את השלחן לכבוד שבת המלכה, נתבשרתי משמים שבכך תלויה רפואתי".
וכך אכן היה, שכעבור זמן קצר חומו ירד ונתרפא לגמרי ממחלתו. סיים הרב אברמסקי: "מאותה שעה קבלתי על עצמי גם כן מנהג טוב זה, כמו שקבל על עצמו חמי הרידב"ז ז"ל".
על רבי שמעון שקאפ זצ"ל מסופר בספר 'תורה יבקשו מפיחו': בתקופה הראשונה לבואו לעיר 'גרודנא', התאכסן בבית משפחת הרה"ג רבי משה שמעון סובול זצ"ל ובקש לעשות דבר מה לכבוד שבת קדש, שאלה אותו בעלת הבית מרת בלומא ע"ה מה הוא מעונין לעשות. אמר לה: שהיות והוא רואה שביתם משופע בעציצים ופרחים, הוא ישקה אותם מידי ערב שבת וינגב מהם את האבק לכבוד שבת קדש וכך אכן עשה כל התקופה שהתארח בביתם. ■

אברמסקי זצ"ל ביום ששי בבקר וראה שהבית כבר ערוך לכבוד השבת במפה פרוסה על השלחן בחלות ביין ובפמוטות מוכנים להדלקה. שאל את הרב אברמסקי: "האם הדבר נעשה בדוקא ביום ששי בבקר, האם יש איזה קפידה בדבר?"
השיבו הרב אברמסקי: "אספר לך מעשה שהיה, פעם חלה חמי זקני הרידב"ז זצ"ל רבה של 'סלוצק', מצבו החמיר והיה קשה עד מאד, כששכב על ערש דווי ישבתי לידו, לפתע ראיתו פונה אל הקיר ומדבר מקירות לבו וכך אמר: "רבונו של עולם אני לומד את תורתך, עשיתי חבור שלם על ה'ירושלמי', האם תרצה שאכתוב גם על ה'בבלי' שכל כך הרבה פירושים כבר נכתבו עליו?" בתוך דבריו נשתתק וכעבור זמן מה התעורר מחומו, קרא לרבנית ואמר לה: "אני מבקש ממך, בכל יום ששי בערב שבת, מיד כשאני

מסופר על רבי אברהם הלוי זצ"ל מגדולי תלמידי האריז"ל ומופלג בדורו: שהיה מכריז ומזהיר לאנשים ונשים על שמירת השבת וכה היה משפטו כל ימי חייו - מידי ערב שבת קדש היה מכתת רגליו בשווקים וברחובות, יוצא ובא פעמים אין מספר כדי להכין את צרכי השבת בכבודו ובעצמו.
ופעם שאלו תלמידיו את פיו הקדוש: על מה עושה ככה, לצאת ולבא פעמים רבות על כל דבר ודבר בפני עצמו? והשיבם: "שכר פסיעות יש לי בזה וכך למדתי מרב נחמן שאמרו עליו בגמרא ('שבת' קיט). שהיה 'מכתף ועייל מכתף ונפיק', כלומר: שהיה מטפס ועולה מטפס ויורד, פעמים רבות לצורך השבת".
בספר 'מעלות השבת' מובא: שסיפר רבי רפאל דוד אויערבאך זצ"ל, שפעם אחת נכנס לביתו של מרן רבי יחזקאל

"והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ"

מתי בני ישראל הינם סגלה מכל העמים?

פנינים לפרשה

"ניחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים" (יח ט)

הפסוק מקדים ואומר שיתרו שמח שמחה גדולה על כל הטובה אשר היטיב הקב"ה עם ישראל. ולאחר מכן מביא הפסוק שיתרו אמר: **"ברוך ה' אשר הציל אתכם"**. וסדר הפסוקים מתפרש כפשוטו; שמתחילה שמח על כך ולאחר ששמח הכיר בצורך הגדול לברך להודות ולשבח את הקב"ה על ההצלה הגדולה והנפלאה שהציל את עם ישראל מיד המצרים.

אבל רבינו הגרי"ז סולובייצק מ'בריסק' זצ"ל לא הסתפק בכך אלא הטעים היטב את סדר הדברים עם המבואר בהלכה: שבשו"ע (או"ח ריט ד) מבואר: שאדם יכול לברך ברכת 'הגומל' על טובה של הצלה שאירעה עם חברו וכתב הרמ"א: שאין בזה ברכה לבטלה אע"פ שהמברך עצמו לא התחייב בברכה זו, שהרי חברו הוא זה שניצל, הואיל ואינו מברך כן אלא בדרך שבח והודאה על טובת חברו שמחה בה.

ודקדק הט"ז מלשון הרמ"א: שדוקא באופן שמחה בלבד על שחברו התרפא מחוליו או ניצל, אז התחדש שיכול לברך ברכת 'הגומל' על נס שאירע עם חברו, אבל באופן שאינו שמח בלבד כל כך, אלא שאומר כן אך ורק מפני השלום וכדומה, אין לברך כן בשם ומלכות לפי שבאופן כזה תהא ברכתו ברכה לבטלה. ומעתה, אומר הרב מ'בריסק' יתבאר היטב דברי הפסוק, מתחילה נתקיים: **"ניחד יתרו על כל הטובה"**, דהיינו: שמחה על הטובה שנעשית עם בני

ביאור נוסף נאמר ע"י רבינו בעל ה'משך חכמה': שהנה הרי אומות העולם אף שהם מודים שהבורא יתברך יצר כל העולמות, מכל מקום חוטאים בכך שהם משתפים איתו אלהים אחרים, כמבואר בגמרא בסוף מסכת 'מנחות' (קי:). **"דקארו ליה: אלקא דאלקא"** וכמו שנבוכדנצר קרא לבל (הצלם) שהוא אלוהיו ובכל זאת העיד כי ה' בשמים אלקי ישראל עליון על הכל, אמנם זה הכל בזמן שבני ישראל מושפלים ונרדפים ע"י אומות העולם, אז חושבים אומות העולם שיש שתוף רח"ל.

אכן בזמן שיהיו בני ישראל נושעים מהם לגמרי, אז ישכילו כל העמים ש"ה' **אחד ושמו אחד**" (זכריה' יד). ויזנחו את עצביהם ופסיליהם ויעשו כולם שכם אחד לבוא אל האמת הברורה לעבוד ולהכיר בו יתברך לבדו. ולזה כונת הכתוב: **"והייתם לי סגלה מכל העמים"**, כלומר: שתהיו סגולתי ומיוחדים ומשועבדים אך ורק לי, אז יתקיים **"כי לי כל הארץ"**, כיון שאז יכירו כל אומות העולם בפחיתות אלהיהם ויעבדו אך ורק **"לי"**.

ובזה יתבאר היטב הנוסח שקבעו לנו אנשי כנסת הגדולה

בתפילת שמונה עשרה, **"יכל החיים יודוך סלה. ויהללו את שמך באמת. הקל ישועתנו ועזרתנו סלה"**, כלומר: אימתי יגיעו כל יושבי תבל החיים על האדמה להכרה הברורה שעליהם להודות ולהלל אך ורק את שם ה', בזמן שיהא **"הקל ישועתנו ועזרתנו סלה"**, כלומר: בזמן שנהיה נושעים מתחת ידי האומות ולא יראה עוד שום השפלה לעובדי קל אמת.

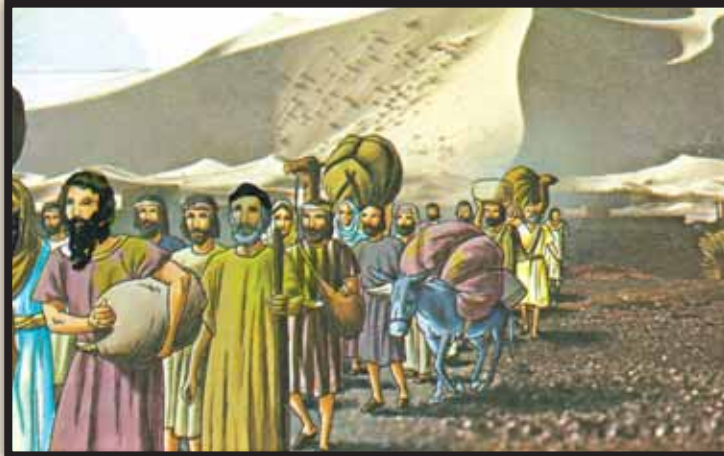
ובזה נבין ג"כ את ביאור הכתוב: **"הללו את ה' כל גוים שבחיהו כל האמים: כי גבר עלינו חסדו ואמת ה' לעולם"** (תהילים' קיז). מתי יבינו כל

ישראל וכיון ששמח מעתה יכול היה גם לברך ולהודות על הנס שאירע עמם, לכן מיד נאמר: **"ניאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל"**, כלומר: שבירך ברכת 'הגומל' משום שמחה על טובת והצלת ישראל ואילו כי כן לא היה יכול לברך על כך ברכת 'הגומל' וההודאה, לפי שהיתה ברכה לבטלה.

"והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ" (יח ט)

כל המתבונן בלשון הפסוק, מתפלא על הקשר בין הדברים, מה ענין היות עם ישראל **"סגלה"** לפני הקב"ה, להמשכו

של הפסוק: **"כי לי כל הארץ"**? וביאר את הדברים בטוב טעם רבינו מאיר שמחה בספרו 'משך חכמה' ואלו דבריו: פירושו של הכתוב הוא, שלא רק בשעה שאומות העולם שקועים באמונות מוטעות וכזובות ואינם מכירים את היוצר היחיד בורא כל העולמות ויוצר כל היצורים, רק אז בני ישראל **"סגלה"** מיוחדת לפניו יתברך. אלא גם בשעה שכל יושבי הארץ יהיו מייחדים את שמו ומאמינים רק בו, כשיהיה שמו אחד ויהיו הכל מכירים ויודעים אמיתות השי"ת, גם אז יהיו בני ישראל היחידים אשר יחשבו כ**"סגלה"** לפניו.

גנזי המלך דברים הטעונים גניזה גנזי המלך

השבת, כלומר: תזכור היטב תמיד אימתי חלה השבת ולא תשכח מתי היא, שעל ידי זה שתזכור מתי יום השבת תרויח שני דברים, האחד הוא: **ששבת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך**, כלומר: תוכל לעבוד ב"ששבת ימים" ולעשות בהם כל מלאכה שתצוה, שאילו לא תזכור לא תוכל לעשות מלאכה רק בשעור כדי פרנסתך, שמא אותו יום הוא יום השבת ועוד תרויח שביום השביעי תוכל לשמור את השבת לגמרי ולא תעשה בו **כל מלאכה**, כלומר: שלא תהיה צריך לעשות בו אפילו מלאכה לפרנסת אותו היום, אלא תשבות בו מכל מלאכתך, מאחר שזכרת מהו יום השבת ועשית מלאכתך מבעוד יום לצורך השבת. **ו'ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא'**.

"לא תרצח" (כ יג)

לפי טעם העליון נקראת אות הצדי"ק בקמ"ץ ולפי טעם התחתון היא נקראת בפת"ח.

ה'גאון מוילנא' אומר שיש בזה רמז למה שאמרו חכמינו ז"ל בגמרא (ע"ז יט:): על הפסוק: **"כי רבים חללים הפילה"** ('משלי' ז) זה תלמיד שלא הגיע לשעור הוראה ומורה, **"ועצמים כל הרגיה"** זהו תלמיד שהגיע לשעור הוראה ואעפ"כ אינו מורה.

מעשה יתבאר חלוקי הקריאות, יש רציחה הנעשית ע"י קמץ כלומר: קמיצה. ויש רציחה הנעשית ע"י פתח כלומר: פתיחה. שקראו חז"ל: **"עצמים כל הרגיה"** למי שיודע להורות וקומץ פיו מלהורות וקראו חז"ל: **"רבים חללים הפילה"** למי שאינו יודע להורות ופותח פיו להורות, זה וזה בכלל איסור הרציחה. ■

"זכור את יום השבת לקדשו: ששבת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך: ויום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה" (כ ח י)

המעיון היטב בפסוקים אלו מתגלה לעינינו כמה פליאות, ראשית: יש לדרקק מה כונת הכתוב באומרו: **"ששבת ימים תעבד"** וכי חיוב, או מצוה היא לעבוד בשבת ימי החול, הלא עיקר הדין הוא שלא לעשות מלאכה ביום השבת והיה מספיק לומר: שביום השביעי לא תעשה מלאכה, לשם מה הוצרך הכתוב לומר: **"ששבת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך"**? [ויעוין מה שפירש בזה רש"י].

עוד צריך להבין מה רומז לנו הכתוב בתיבת: **"כל מלאכתך"** שנאמר בין לגבי **"ששבת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך"** ובין לגבי יום השביעי שנאמר בו: **"לא תעשה כל מלאכה"**, הלא תמיד תיבת **"כל"** באה לרבות איזה שהוא דבר.

ה'גאון מוילנא' אומר על כך רמז נפלא, שיש לבאר שרמזה לנו התורה הקדושה את הדין המבואר בגמרא מסכת 'שבת' (ט:): באדם שהיה מהלך בדרך, או במדבר ואינו יודע מתי הוא יום השבת, כיצד יעשה, אמר רב הונא: שימנה ששה ימים וישמר את היום השביעי, אמנם מאחר שיש ספק על כל יום ויום שמא זה הוא יום השבת, בכל יום ויום יעשה מלאכה רק בכדי שיהא לפרנסת אותו היום, שהרי זהו הנצרך לו כפקוח נפש ולכך אפילו ביום השביעי שמשמרו לשבת ג"כ יעשה מלאכת פרנסת יום אחד, שהרי מאתמול לא עשה לצורך יום זה מחשש שמא אתמול היה שבת, [ומה שמשמרו לשבת הכונה לענין קדוש והבדלה שעושה ביום זה] וכן נפסק להלכה ברמב"ם ובשו"ע.

ומעשה יתבאר הפסוקים היטב, אמרה התורה הקדושה: **"זכור את יום**

הגוים כי עליהם להלל ולשבח אך ורק להקב"ה, בשעה שיתקיים בנו **"כי גבר עלינו חסדו"**, אז יתקיים **"ואמת ה' לעולם"**.

"כל הנגע בקר מות יומת: לא תגע בו יד" (יט יב)

לשון הכתוב טעון ביאור, מדוע אחרי שאמר הכתוב: **"כל הנגע בקר מות יומת"**, הוצרך להוסיף: **"לא תגע בו יד"** ודאי **"לא תגע בו יד"** שהרי תיענש עונש מיתה?

הרא"ש בפירושו על התורה מביא שמועה מפיו של רבינו ברוך ז"ל שפירש את הדברים כך: מתחילה אמר הכתוב: **"כל הנגע בקר מות יומת"**, כלומר: שהנגיעה בהר תחייב את הנוגע במיתה. ומעשה כיון שנתחייב הנוגע מיתה, היה מקום לומר שניתנה הרשות לכל אדם לתופסו ולהביאו לידי מיתה, על זה הוסיף הכתוב ואמר: **"לא תגע בו יד"**, כלומר: שלא תעשה כן להמית את הנוגע בהר ע"י כל אדם ואדם, אלא אותו המחויב מיתה יהא נידון בסקילה ולזה המשיך הכתוב ואמר: **"כי סקול יסקל או ירה ירה"** מרחוק הן באבנים והן בחצים ובליסטראות, הן ברמחים ובכידונים.

ומעשה לא קשה, כיון שמה שאמר הכתוב תחילה: **"כל הנגע בקר מות יומת"**, דבר זה נאמר כלפי הנוגע בהר, שאם יגע איזה שהוא אדם בהר יהא עונשו מיתה. ואילו המשך הכתוב שאמר: **"לא תגע בו יד"**, זה מוסב כלפי הנוגע בהר, שלא יגעו בו ידי אדם להמיתו, אלא בסקילה ע"י בית דין.

ממשיכים...
לא לאכול! מוצרי
'עלית - שטראוס'

שו"ת חברותא

האם מותר לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות?

מערכת 'חברותא'

מיוחדת? 'גנזי המלך'

שאלה: הנוהגים לעמוד על רגליהם בעת קריאת עשרת הדברות, האם יפה עושים על פי ההלכה וראוי לנהוג כמנהגם, או לא?

תשובה: כתב בשו"ת 'יחיה דעת' (א כט): במסכת 'ברכות' (יב.) נאמר: בקשו חז"ל לקבוע אמירת פרשת עשרת הדברות בבתי הכנסת בכל יום ויום. ולמה לא קבעוה? **'מפני תרעומת המינין'**. ופירש רש"י: **'שלא יאמרו לעמי הארץ אין שאר תורה אמת ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר הקדוש ברוך הוא ושמעו מפיו בסיני'**.

וכן הוא ב'ירושלמי': **'מפני טענת המינים שלא יהיו אומרים: "אלו לבדן ניתנו למשה בסיני"'** ('ברכות' א ה). ובשו"ת הרשב"א (א קפד) כתב: **'שאלתם עוד; מהו לומר עשרת הדברות בשחר בבית הכנסת, לפי שיש אנשים שרוצים להנהיג כן בצבור?'**

תשובה: אסור לעשות כן ואע"פ ששינוי בתמיד (לב:): **'אמר להם הממונה: "ברכו ברכה אחת. והם ברכו וקראו עשרת הדברות, "שִׁמְעו" (דברים' ו) "וְהָיָה אִם שִׁמְעוּ" (שם יא) "כבר בטלוה מפני תרעומת המינין"**. כדאיתא ב'ברכות' (יב.). (וכן הוא בתשובת הרשב"א ג רפט).

וב'טור' או"ח (א) כתב: **'וטוב לומר פרשת העקדה ופרשת המן ועשרת הדברות'**.

והקשה על זה מרן ה'בית יוסף': שהרי אמרו ב'ברכות' (יב.) **'שביטלוה 'מפני תרעומת המינין'?**

ותירץ: ש"ל, שדוקא בצבור יש למנוע אמירת עשרת הדברות בכל יום, אבל ביחיד שאין בזה משום **'תרעומת המינין'** טוב לאומרם, כדי לזכור מעמד הר סיני בכל יום ע"כ.

ולפי זה נראה, שאין ראוי לעשות בצבור עדיפות כל שהיא לפרשת עשרת הדברות יותר משאר קריאת התורה, כדי שלא לתת פתחון פה למינים ומכיון שאנו נוהגים לשבת בעת קריאת ספר תורה וכמו שפסק מרן ב'שלחן ערוך' (או"ח קמו ד). אין ראוי לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות, מהטעם הנ"ל. והרמב"ם בתשובה (הוצאת 'פריימן',

כיון שהכונה מפורסמת וגלויה לכל לתת אל לבנו דרך קימה שיש בה הידור כאילו הקבלנו פני שכינה במעמד הגדול והנורא ההוא, כמו שנאמר: **'וַיִּתְצַבּוּ בַּתְּחִתִּית הַקֶּהָר'** ('שמות' יט). ודומה למ"ש בענין ברכת הלבנה ב'סנהדרין': **'תנא רבי רבי ישמעאל: "אלמלא זכו בני ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים פעם אחת בחדש דים"**. אמר אביי: **"הילכך נמרינהו מעומד"** (מב.). ופירש רש"י: **'הואיל ומקבל פני שכינה הוא, מעומד בעי לברוכי, מפני כבוד שכינה שהוא מקבלי'**.

ולכן נהגו בקצת קהילות לקום לשמוע קריאת עשרת הדברות בעמידה. ואין חשש **'תרעומת המינין'** שייך אלא כשאין טעם ברור לעשות שינוי בין קריאת עשרת הדברות לשאר התורה, כגון: בקריאת עשרת הדברות בכל יום, מה שאין כן בזה.

ובשו"ת 'בית יעקב' (קכה) ישב מנהג קצת קהילות בחג השבועות שהקהל קוראים עשרת הדברות ואח"כ חוזר הש"צ וקוראם, שלכאורה יש בזה חשש של **'תרעומת המינין'** (כמ"ש ב'ברכות' יב.). וכתב לישב המנהג: משום שבחג השבועות הכל יודעים שעושים כן, הואיל ובאותו יום שמעו כל ישראל עשרת הדברות מפי הקב"ה ואין בזה חשש של **'תרעומת המינין'**. אבל בשבתות של פרשת 'תרו' ופרשת 'זאתחנן' אם נוהגים כן, יש לבטל המנהג. עכת"ד.

והגאון רבי יהודה עייאש ב'מטה יהודה' (א ו) כתב גם כן לישב המנהג הנ"ל: שאין לחוש בזה משום **'תרעומת המינין'**, שהכל יודעים שעשרת הדברות ניתנו בקולות וברקים ובפרסום גדול ואין לאסור משום **'תרעומת המינין'** אלא על עצם קריאת עשרת הדברות (כשלא תיקנו לאומרם), אבל לא על אופן קריאתם ולכן אם הוא מנהג קבוע, אין לבטל מנהגם. ע"ש.

והנה ב'מסכת סופרים': **'אשאלת לרבי סימון; אמר לון, בשם רבי יהושע בן לוי: "אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו (בקריאת ספר תורה) אלא, שירת הים ועשרת הדברות וקללות שבמשנה תורה"**.

אמר ר' אבהו: **'אני לא שמעתי, אלא, נראים הדברים בעשרת הדברות'** (יב ה - ו).

והקשה מרן החיד"א ב'כסא רחמים' (שם): והרי ב'ברכות' (יב.) חששו

'ירושלים' (תרצד מו) נשאל: אודות מה שהורה חכם אחד שכל איש אשר יעמוד בעת קריאת עשרת הדברות ראוי לגעור בו, לפי שמעשה זה מדרכי המינים הוא, שאומרים שיש יתרון לעשרת הדברות על שאר פרשיות התורה וכל דבר שיש למינים פתחון פה עליו חוץ מדעת רבותינו ז"ל, ראוי לנו לפרסם המחלוקת עליהם וכמו שאמרו: **'מטמאין היו הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו, להוציא מלבן של צדוקין'** ('יומא' ב.). וחכם אחד נחלק עליו והביא ראיה מאנשי בבל שהיו נוהגים לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות. וחזר והשיב החכם הראשון: שאין ראיה ממנהג בבל, ששרש הדבר היה מפני שהיו מזמינים את הראש מתיבתא לעלות לתורה ולקרות עשרת הדברות והקהל היו עומדים לכבודו והרואים את מנהגם נשתבשו וחשבו שעומדים מפני קריאת עשרת הדברות.

והשיב הרמב"ם: שהוראת החכם הראשון היא הנכונה וראיותיו כולן אמתיות ושכל מקום שמנהגם לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות ראוי למונעם מזה, בהיות שמגיע מזה הפסד אמונתנו, שיבואו לחשוב ולהאמין שיש יתרון לעשרת הדברות על שאר התורה וזה דבר קשה עד מאד, שהרי מבואר במשנה ב'סנהדרין': **'אָלוּ שְׂאִין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא... וְאֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם'**, (צ.). ואין הברל בין מי שמכחיש את התורה בכללה, לבין המכחיש פסוק אחד מן התורה. וכמבואר בגמרא שם 'סנהדרין' (צט.), ש'האומר: **"כל התורה מן השמים, חוץ מפסוק זה שמשא מפי עצמו אמרו" אין לו חלק לעולם הבא'**. ולכן ראוי לסתום כל הפתחים המביאים לאמונה רעה זו. ולכן בטלו קריאת עשרת הדברות בכל יום, מפני **'תרעומת המינין'**.

ומה שטען החכם האחר שאנשי בבל נוהגים לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, אין טענה זו כלום, לפי שאם נראה אנשים בריאים וחולים, לא נחלה אנחנו את הבריאים כדי שיהיו שוים לחולים, אלא נשתדל להברות את החולים להשוותם לבריאים. עד כאן דברי הרמב"ם.

אמנם הגאון רבי שמואל אבוהב בשו"ת 'דבר שמואל' (רעו) העלה: לקיים מנהג העומדים בעת קריאת עשרת הדברות. וכתב לחלק בין מה שאמרו ב'ברכות' (יב.) הנ"ל, לנידון שלנו, שבנידוננו אין כאן מקום למינים לרדות,

גנזי המלך דברים הטעונים גניזה גנזי המלך דברים הטעונים גניזה

אמנם הרב הגאון ר' עובדיה הראיה בשו"ת 'ישכיל עבדי' (או"ח ב א) העלה: לקיים מנהג העומדים בעת קריאת עשרת הדברות על פי דברי ה'דבר שמואל' ו'טוב עין' הנ"ל ע"ש. והסכים עמו מר אביו הרב הגאון ר' שלום הראיה זצ"ל ע"ש. ושניהם לא זכרו בעת ההיא מתשובת הרמב"ם הנ"ל שאוסר לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות. ואע"פ שבשו"ת 'ישכיל עבדי' (ז א). העירו לו מתשובת הרמב"ם ובכל זאת עמד על דעתו לקיים המנהג. ע"ש. וראה בשו"ת 'ישכיל עבדי' (חאו"ח ז מד שאלה י) שכתב: שרוב ככל קהילות הספרדים בארץ ישראל אינם עומדים בקריאת עשרת הדברות ורק אצל האשכנזים יש נוהגים כן. וכו' ע"ש. ולכן, העיקר בזה שיש למחות במי שעומד בקריאת עשרת הדברות. ומכל שכן במקום שתלמידי חכמים יושבים בעת הקריאה, שיש למחות במי שעומד, משום יוהרא, (מלבד הטעם של 'תרעומת המינין') וכמבואר בשו"ת 'קול אליהו' (או"ח ה).

ואם העולה לקרות בתורה אביו, או רבו, יעמוד מיד עם עלותו לקרות בתורה, שעל ידי כך ניכר הדבר שעמידתו אינה משום עשרת הדברות דוקא. ובוזה אין כל חשש. ■

לעמוד ואין שום אחד רשאי להשאיר יושב, שאע"פ שאין חיוב מן הדין לקום, כיון שנהגו שם כל העם לעמוד נעשה חיוב על הכל, שאם לא יעמוד נראה בעיני ההמון כמזלזל ח"ו. ועוד שהרי אמרו חז"ל: 'לא ישב בין העומדים'. ובספר 'ילקוט הגרשוני' (מערכת 'עשרת הדברות' ט.) כתב: שזה שנהגו לעמוד בקריאת עשרת הדברות, משום שכבר נהגו רוב המדקדקים לעמוד בשעת קריאת ספר תורה כסברת מהר"ם (שהובא בד' הרמ"א בהגה א"ח סוף קמו) ואין עוד מקום למינים לרדות. ע"ש.

ובספר 'שלמי צבור' (רצ סוף ד) העתיק לשון ה'חמדת ימים': 'שאע"פ שלפי דברי האר"י ז"ל אין לעמוד בשעת קריאת ספר תורה, מכל מקום בחג השבועות יש לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, מעין דוגמת קבלתם בסיני וכן נהג מורי ז"ל וקהל עדתו' ע"כ.

וכתב על זה ב'כף החיים' (תצד ל): אבל לא ראיתי נוהגים לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות והטעם למנהג; כי יותר יש ישוב הדעת לאדם כשיושב כדי להבין ע"כ. וגם הם לא זכרו מתשובת הרמב"ם, שלדבריו יש להקפיד מאד שלא לעמוד, מפני 'תרעומת המינין'.

ל'תרעומת המינין' ואיך כאן אישתני למעליותא לברך תחלה וסוף על עשרת הדברות בלבד? ותירץ: שהואיל וקוראים אותם בכלל הפרשה שקוראים בכל שבת, אין לחוש ל'תרעומת המינין', שהרי ידוע לכל שיש לעשות זכר למעמד הר סיני ועשרת הדברות נכתבו בלוחות והם יסודי - התורה וכו'.

ועינא דשפיר חזי למרן החיד"א בספר 'טוב עין' (יא): שנשאל על מקומות שנהגו לעמוד בקריאת עשרת הדברות, אם אין בזה חשש 'תרעומת המינין'? והשיב: שמכיון שקוראים בספר תורה בכל שבת ויום טוב ואף ביום חג השבועות שקוראים עשרת הדברות קוראים גם חלק מפרשת 'תרו', מוכח שהכל אמת, אלא שעומדים בקריאת עשרת הדברות, להיותם יסודי התורה ונכתבו בלוחות הברית והקב"ה אמרם לכל ישראל.

"ויחרר פל העם" ('שמות' יט) **"וינעו וינעמו מרחק"** (שם כ). ולכן עושים זכר בקימה בעת אמירתם ואין בזה משום 'תרעומת המינין'. וכעין מ"ש ה'מטה יהודה' (א ו) הנ"ל.

לפיכך מאחר שנהגו כל העם במקומות ההם לקום בעשרת הדברות, חיבים הכל

SH HOTEL
SA'YONEI HAGALIL
סביוני הגליל
04-6802323

שבתות חתן, אטרקציות רבות **מבצע לפסח!** כשרות גלאס לנדאו ללא שרייה ללא קסניות **טלפון להזמנות: 04-6802323**

מארוקו בן אליהו יזכה לעלות לשעבר עם כל משפחתו בקרוב

כרמית כרמלה בת מזל להצלחה בגשמיות ועליה ברוחניות ודיווג הגון בקרוב ממש

דורון בן יונה לפרנסה בשפע שיוכל להמשיך לתרום

חדש לציבור הדתי

ניסן משה
מומחה לתיבות רבואיות לשעבר בביטוח לאומי

נפגעי עבודה
ילד נכה
נכות כללית
ועדות ערערים ועוד...

יעוץ ראשוני חינם
טל. 03-6517050
נייד. 052-8235961

מקצועיות בכל התחומים

סופ"ש וטיול עם הרב אמנון יצחק

סופ"ש במלון נוף ערד בפרשת "זכור" י' אדר 06.03.09

נסיעה לקברות הצדיקים ביום רביעי א' אדר 25.02.09
יציאה בשעה 7:30 בדיוק

ההרשמה במשרדי 'שופר'
טל: 03-6777779

ארגון "ותחפל חנה" - בולל מדרש ראובן חולון - ראשון לציון משוננים אדר מרבים בשמחה

הנגו שמחים להודיע לציבור בעוה"ת על שבת נופש ופיוט

במלון "בינו קלאסיק" המבואר בתאריך ג' אדר תשס"ט פרשת "תרומה" **27/02/09 (למנינם) בהשתתפות:**

הרב יצחק בהן צמח שליט"א רב שכונת נאות רחל בחולון והנדיין דוד שלמה שירו נעים זמירות ישראל

כאמור:
✓ אהרן כהנא
✓ ז' קיבוץ סאנוק
✓ אביר כהנא
✓ פסאוויל ארזים
✓ סניף שבת
✓ זכור הפסח

אפשרות להטעה
הפילת ספק! טכנית זהה מילין וקנין (ללא פסיק) יקני' ספק

כאמור אב"ע 720
ע"פ
אורי קנין
אמנון יצחק

נפרטים: נפתלי 054-7713702 אייל 052-5500654

גרסת בטא

סוף סוף

במזל טוב

ובשעה טובה

האנציקלופדיה האינטרקטיבית

של הרב אמנון יצחק שלישי

84 פרטים והרצאות
מחולקים ל-1727 מקטעים
106 נושאים שונים
880 תתי נושאים
32 שירים וקליפים

מחיר המוצר \$1000

מבצע היכרות

לחדש ימים

\$100 מזומן

לידיעת תורמי מנית
האנציקלופדיה:
האנציקלופדיה
נשלחה אליכם.
לפרטים ולרכישה:
03-6777779

מתחברים...

אמנון יצחק עם הרב שלישי

ההרצאה תתקיים ביום ראשון ולא כמו שהתפרסם בשבוע שעבר
פתח תקוה - ישיבת פאר משה ביום ראשון 15/02/09

כניסה 10 ש"ח

השערים יפתחו ב-19:30 תחילת התוכנית ב-20:30

ירושלים - אולם הנביאים ביום שלישי 17/02/09

כניסה 20 ש"ח

השערים יפתחו ב-19:30 תחילת התוכנית ב-20:30

הוד השרון - אולם מופת ביום רביעי 18/02/09

כניסה 10 ש"ח

השערים יפתחו ב-19:30 תחילת התוכנית ב-20:30

ההרצאות מאובסחות

© כל הזכויות שמורות לארגון "שופר"

שידור חי באתר שופר ובשופר ניווטל

WWW.SHOFAR.NET 054-4007779